

Foto: Tove Stockmarr.

Udsigt over Vadehavet ved Emmerlev Klev.

1 I stille vejr er der noget næsten melankolsk over Vadehavet. Når der er ebbe, kan det næsten synes som om at land og vand går i ét med uendeligheden.

To gange i døgnet trækker havet sig tilbage og blotlægger vaden. To gange kommer det ind igen og sætter alt under vand. I stærk kontrast hertil har vi formodentligt næsten alle sammen billeder på nethinden af stormflodssituationer vist på TV. Under sådanne situationer er Vadehavet alt andet end melankolsk: Det flade vand forvandles til en frådende, skummende og altopslugende vandmasse, der ikke viger tilbage for selv det stærkeste dige.

Klint, strand og bakkeø

Emmerlev Klev er én af Vadehavets få kystklinter med særdeles spændende geologi, der åbner op for et kig til sidste mellemistid for ca. 117.000 – 130.000 år siden. Start turen ved Strandhotel Emmerlev Klev. Mod syd kan man se det fremskudte dige, der stod færdigt i 1982. Man valgte at bygge diget efter stormfloden i midten af 1970'erne, da vandstanden nåede en højde på nær 5m

over daglig vande. Situationen var da så truende, at en katastrofal oversvømmelse af hele baglandet, hvor de meget gamle og smukke byer Højer, Møgeltønder og Tønder ligger, var overhængende nær.

Går man mod nord vil man se hvordan havet til stadighed er i gang med at nedbryde klinten. Erosionen giver på fornem vis den besøgende indsigt i, hvad landskabet består af.

Foto: Tove Stockmarr.

Klinten gennemskærer en bakkeø, hvis indre, består af stærkt kalkholdigt moræneler. Det er aflejret under næstsidste istid (Saale Istid).

Klinten er næsten lodret og skærer sig ind i Hjerpsted bakkeø. Bakkeøer er gamle istidsdannelse fra næstsidste istid, der ikke har været overskredet af gletscheris siden dannelsen. Til gengæld blev de næsten oversvømmet af alt det smeltevand, der dannedes efter afsmeltningen af den sidste is, der ind til for godt 19.000 år siden knugede det meste af landet i et frostgreb.

Smelte vandet aflejrede enorme mængder sand, der tilsammen danner de udbredte vestjyske hedesletter. Bakke-

øerne står nu tilbage, nærmest som øer, der rager op over de langt yngre sand- og grusaflejringer. Herved får det ellers så flade vestlige Jylland en smule topografi. Hjerpsted bakkeø er kun ringe i sin udstrækning. Til sammenligning ses meget større bakkeøer omkring Toftlund og Esbjerg.

På stranden foran klinten ses et bredt udsnit af de forskellige sten, som isen bragte med sig og efterlod i moræneleret. Stenene kommer fra klinten, hvor havet hele tiden gnaver sig ind i den. Herved vaskes det lette ler væk, så kun stenene ligger tilbage på stranden. Ved Emmerlev kan man glæde sig over den bjergarts-mæssige mangfoldighed og relativt nemt finde fossiler. Fossilerne findes bedst i de grå kalksten der ligger overalt på stranden. Ønsker man at gå mere konkret til opgaven, kan de nemt flækkes med hammel og mejsel.

Der findes et væld af de såkaldte ledeblokke, der har så karakteristisk udseende og så begrænset udbredelse, at de med rimelig nøjagtighed kan stedfæstes. Der er sten og større blokke fra både Sverige, Norge, Finland og hele det baltiske område. De giver tilsammen et billede af hvorfra gletscherne er kommet i istiden.

Foto: Tove Stockmarr.

Kinnediabas er en almindelig ledeblok på stranden ved Emmerlev. Bjergarten giver os et fingerpeg om, at den gletscher der transporterede den hertil, kom fra Kinnekulle i Sverige.

Eem mellemistid

Man må gå en god kilometer før man når til tidsafsnittet fra sidste mellemistid. Kig efter en sort stribe i klinten, dér hvor den bliver lavere og skrider lidt sammen.

Den sorte stribe er i virkeligheden mosetørv. Tørven er dannet i små søer, og dens indhold af plantemateriale vidner om et tempereret klima nogenlunde som dét vi har herhjemme i dag. Nøje undersøgelser af tørven og de lag der omgiver den viser, at den stammer fra sidste mellemistid, Eem Mellemistid.

Foto: Tove Stockmarr.

Mosetørven ved Emmerlev Klev giver spændende indsigt i fortidens klima for over 117.000 - 130.000 år siden

Prøv at se nøje på tørven. Den består udelukkende af planterester og grene fra træer. Disse rester er så velbevarede, at man nemt kan genkende årringe i træets ved. Netop træet er interessant, idet forskere mener at grenene er præget af gnavespor efter bævere. Til trods for lokalitetens nære placering ved Vadehavet i dag har mosen oprindeligt været uden påvirkning af saltvand.

Øen der synker i havet

Kig nu mod vest. Langt væk, godt 6-7km ude i Vadehavet, findes den lille ø Jordsand. Den gør med sine 2 m over dagligt vande ikke noget væsen af sig, og er da også godt på vej til at forsvinde i havet. Der gøres ikke noget forsøg på at inddige øen, og om et stykke tid må det formodes, at den vil være forsvundet. Den synker bogstaveligt talt ned i havet i takt med, at resten af Sønderjylland, millimeter for millimeter hvert år, er i gang med en generel landsænkning.

Vader, slik og "Sort sol"

Afslutningsvis må det virke næsten overflødigt at nævne, at der på vaderne er et fantastisk fugleliv i tilgift til oplevelsen af Emmerlev Klev. Især forår og efterår raster i tusindvis af gæs, ænder og vadefugle herude. De fleste har formodentligt hørt om begivenheden "Sort sol",

hvor enorme stæreflokke samles inde bag digerne inden de går til ro i fx Magisterkogen. En begivenhed der finder sted hvert forår og efterår. Og besøges stedet i sommerperioden, må man ikke snyde sig selv for at smide sko og strømper og gå et par meter ud på vaden. Det er en ganske fantastisk oplevelse at mærke det varme og næsten silkebløde slik under, og ikke mindst mellem tærerne!

Et mekka forstensamlere

Det er tydeligt, at det er havet og vinden der bestemmer over Emmerlev Klev. Den lille klint ligger særdeles smukt ud til Vadehavet, hvor lyset skifter hele tiden. Og ret hurtigt vil man opdage fuglene. De er overalt, for de benytter vaden som et overdådigt spisekammer med alt godt fra havet. Samtidig sørger de for baggrundsmusikken. På stranden kan man finde sten fra stort set alle afkroge i Skandinavien og Østersøområdet. Rigtigt mange indeholder endda fossiler. Og vandrer man en lille kilometer mod nord vil man i klinten kunne se et sort lag det indeholder grene der er gnavet af bævere for over 100.000 år siden.

Hvor:

4 kilometer nordvest for Højer ved Vadehavet i Sønderjylland.

Koordinater:

54.98707
8.661443

Find flere steder på:
www.geus.dk/naturperler

GEUS

www.geus.dk

Tekst:

Geolog og naturvejleder Tove Stockmarr